

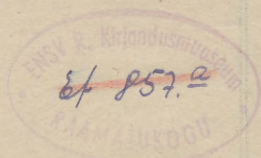
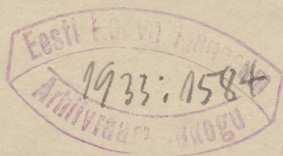
Oma rahvuse nimel.

Sädeme ootel...

Märt Kadaka.

Eesti Kultuur=Ujaloo Selts
Tallinnas, 1933.

W. Ehrenpreis'i trüft, Tallinnas, Riietli tän. 11. 1933. a.

124313

Saatesõnaks.

Eesti Kultuur-Alaloo Selts algusest peale jälgib oma isamaa elu arenemist ja püüab selgitada tema seisukoha kujunemist üldpoliitiliselt, majanduslikult ja waimukultuuriliselt — teiste riikide ja rahwaste peres.

On püütud ka kirjast ja kõnekoosolekuil aegajalt avaldada awalikkusele **omi** mõtteid ja **seisukohti**. Sihiks — awameelselt kõhklemata väljendada omi tõekspidamisi, sel korral, kui poliitiliste kombineerimiste tuhinas ametlikud Eesti elu waimlised ja majanduslikud juhid kipuwad unustama oma kuulwuse eestlaste hulka ja kaotama jalge alt eesti mehe ja naise tee, ega lasse end juhtida Eesti waimust.

Räesolewaga saadame awalikkusele esimese wihi Seltsi wäljaandel ilmumast teosest „Dma rahwuse nimel.“ Iga wiht on täiesti iseseisew ja lõplik mõtete kogu.

Eesti Kultuur-Alaloo Selts.

Sädeme ootel. . .

Et häwitaksime endis selle papagoi-
mõistuse ja saaksime täis loovat waimu!

Meie ei taha põrmugi olla need pessimistid, kes ka roosilisel mail hetkeil kõikjal näewad waid halba ja on alati elulootuseta. Kui see pessimism wanasti oli üksikute elustüdinute filosoofide ilmawaate ja usu põhialuseks, siis nüüd on see „taud“ wallutamas ikka enam ja enam masse riiklikus ühiskonnas. Ja nii võib märgata praegu — ühelt poolt massilist elutüdimust, elamist momendile ja närwewapustawale sensatsioonile, — teiselt poolt elatakse waid parasiteeriwalt kultuuri loomingu saawutusil. Moodsas keeles nimetatakse seda kõike tsiwilisatsiooniks.

See pessimism on lopsakalt end laiutamas ka meie Eesti kodus. Ja praegusel hetkel on aeg ka kõigiti soodne, et langetada nõutult pea ja lasta kätel jõuetult ripneda. — Aleg on halb! Ei ole see elamine midagi wäärt! Waat olid ajad aastakümneid tagasi! — Ja nii edasi on kuulda targutamist.

— — — — —

Ei! Waitige teie sõgedad! Laske asjatund-
jail rääkida! Laske rääkida wäljamaalasil! Laske
rääkida neil suguwendadel-õdedel, kes kauemat aega
elanud eemal oma isamaast — wõõrsil. Siis kuule-
lete nende suust üksmeelselt ainult ühte: siiski, prae-

gusel raskuste ja wiletsuste ajal on Eestis kõige parem elada.

— — — — —

Kui asi nii, miks ollakse siis pessimistid, nukrad, elusttühinenudki? Milles on wiga? Millest on siis dieti puudus, et kadunud elurõõm? Ja seisame kõik tegewusetult ja kõssi wajunud, nagu ei tea millises suures leinas ja matusepäewade ootel.

— — — — —

Reegi mu sõbrust tähendas hiljuti praeguse momendi kohta, et kui saata praegu mõnele Marsi elanikule waid statistilisi andmeid meie planeedi ainelise seisukorra üle — kuidas nisu ja teiste söödawate ja joodawate ainete ning tööstuses ja kaubanduses tarwisminewate materjalide ja kulla tagawarad, siis ei saa see Marsi erapooletu kõrwaltaataja muud otsust teha ja esimese postiga ka meile teatada — **Maal ei ole materiaalist kriisi.**

See võib igasugu diplomeeritud ja diploomita majandus- ja poliitikategelastel teha meele pahaks. — Et noh, seda me teame isegi. — Tarwis waid kaotada tollipiirid, lähendada rahwaid, kaotada relwad, asutada Pan-Euroopa, siis on paradiis maa peal ja kõik warad ühtlaselt ja õiglaselt jaotatud. Need „targad“ jätawad aga kahjuks arwestamata, et juba Frankfurti kongressist alates, sada aastat tagasi, on kirjutatud tänaseni tuhandeid kilosid raamatuid, wäitekirje, artikleid ja peetud sooje kõnesid — kõik Euroopa päästmiseks. — Mis sellest, nende

„tarkade“ loogika järgi, et enne neid juba woolanud minewikku hiigla higijõed, auruna energiat tõusnud eetriwalda, raisatud waimlisi ja ainelisi warasid — kõik Euroopa päästmiseks. Ja mis siis sellestki, kui itka ja itka sipleme hädas ja püüame asjatult takistada ajaloo paratamatut käiku ja mitte õppida rikkalikust minewiku kogemuste salvest.

Milles on siis wiga? Millest on siis õieti puudus? — Inimsugu nagu ootel, nagu mingi uuestsünni, ärkamise eel Wõi on see algtõuge ja dünaamiline jõud, mis elule liikumise annud, wormitust ja hingetust masšist inimese wälja arendanud, kogu ilma liikuma ja tiirlema pannud, siis nüüd kõigil pead segi ajanud. — Ei! **Wägew Loow Waim ja Elutunne on wääramatu, on täiuslik, on absoluut!**

Oleme arutanud ja wäiteid — eeldusi püstitanud, kuid wastusele pole jõudnud. Olsume siis teisele teele ja läheneme küsimusele rohkem dialektilise meetodi järgi.

Ühes tões oleme kõik weendunult ühel nõul, et tänapäewal on taas wäljajõutud mõistuse ja teha tippsaawutusteni. Ja oleme tunded ning waimu eemale tõrjunud. Ei ole enam usku iseendasse ja usaldust kaaskodaniku wastu.

On pandud Euroopa mõtlema ja surutud waba mõttelend külma loogika kalkulatšiooni raamidesse.

Wormi eelistatakse siisule. Alinam lohutus — hellitatakse end lootusega paremasse tulewikku.

Ras maksab meil nii jumaldada mõistusekultust, kas ei oleks juba aeg võtta rewideerimisele praegune tunnetusteoreetiline loogikal põhjeneru elu ja kalkuleerimine? Alwage juba kord silmad, teie „targad“ ülikoolikateedril, saage täis loowat waimu ja jätke juba kord sõrkimine waitse sõnatuuleliku ametnikuna Shtu-Euroopa õpetlaste jälil!

Mõistus pole ju kunagi midagi loonud. Kõik looming ja loow mõte ning waimustus on jumaliku sädeme-tunde produkt. Mõistus aitab waid seda loomingut konserveerida ja alal hoida — raamatukogudes, muuseumides ja arhiivides.

Sunne loob ja awab elus uusi wäljawaateid ja suuni, mõistusetöö on kogemuseabi andmine.

Nii siis loomingus on tõeline elu elamine. **Mõistus on uniwersaalne, internatsionaalne, maine, kehalik ja konserveerija, tunded — loowa waimu ja ideede läte — individuaalsed, rahvuslikud-tõulised, waimlised, loowad ja igawesed.**

Positiivne elu on waid loomingus!

Rahvus loob, individuaalsus loob ja rikastab inimsoo kultuuri warasalwi wäärtustega. Rahvus

on waid siis püsin, kui ta seda teed käib. See tee
wiib edasi — edule!

Saage lahti teie „kateedritargad“ mahaluge-
misest! Kui ei, siis andke teed loowale, rahvus-
likule waimule!

Oleme wäsinud ja uimased. Mõistus on
loowa waimu wälja tõrjunud, teinud meid tooreiks
instinktide orjadeks ja maha jätnud raskeimas hädas,
ise irwitades kõrvalt selle üle! Mõistus on rööwi-
nud meilt usu tundeloomingusse! Mõistus on hä-
witanud meis usu oma isiku wäärtusesse!

Eestlased, turaanihõimud, **see mõistus on**
wõõrapärase tunde produkt! See mõistus on
asetanud inimesed wormipuuri. See mõistus on
tuhandete aastate jooksul waid selleks loonud kul-
tuuri, et häwitada kõige jõhkramal wiisil inimsugu!
Kõik, kõik waid sõjajumala teenistusse!

Ei tohi neist ridadest ja mõtteist aru saada,
nagu eitaks meie sõda, eitaks teadust ja kultuuri —
kõige halbtuse häwitajana ja hüwe loomunguna. —
Sugugi mitte! Kõik loow eksisteerib paratamata,
nii kui paratamata peab kaduma kõik, mis on para-
siitlik, mahakiskew ja elutakistaw.

Ärge katsuge takistada seda looduse paratamatut käikul! Ärge unistage Pan-Euroopast, Pan-Baltikumist, Põhjariitide liidust, relwade wähen-
damisest!!!

Tuletame meelde siinkohal, et neid Euroopa-riikideliite tuhandeühelksajaja kolmekümnekolme aasta jooksul on olnud juba mitmeid ja mitmeid igasugu kujul. Aga nii nagu nad ka kunstlikult külma mõistuse sünnitatud, nii nad ka kohe lagunesid üksteise liikmete — riikide tugewnemisel.

Alinjam loomulik riikide ja rahwaste ühinemistworm on — rahwuslik ühinemine, werefugulaste hõimrahwaste liitumine. See oleks ühtlasi loowa waimu koondamine wägewaks jõuks.

Jah! Meie peame södima ja looma, häwitades nõrki ja parasiite! Relwad ei ole loodud mitte muuseumide tarwis!

Loowad rahwad, indiwiidid-rahwused aga ei ihta södu. Loow rahwus ei rikasta ka oma mõistust — statilist elu — ega koorma oma ajusid tühise bagaaschiga. . . Loow rahwus ei jäta oma tulewastele põlwelele tuupimiseks ajalugu — lõbusaid lugusid teise peksasaamisest, et õhutada sel teel rahwaste wihawaenu.

Olgu see kõik waid näiteks, kuiwõrt on wõõras ja tappew praegu meile, eestlasile, sel kujul serweeritaw ametlik teadus ja kultuurpoliitiline papogioorientatsioon.

— — — — —

Meie, eestlased, peame elama, sest tahame elada ja luua! Elutunne sunnib, meis pesitsew Loow Waim kohustab!

— — — — —

Õhtu-Euroopa kõdunewa mõistuse, külma loogika austajad — ülikoolikateedreil istujad — müüdi waidlewad wastu. Tuletame meelde härrade Looritsa ja Sammetannu elulootuseta mõnitusi eestlaste kohta. Alsjata ootame sama akadeemia juhtide pereest wastuseletusi, waigitakse muigega.

Tähendab, meie noored, tulewased Gesti elu edasikandjad õpiwad neilt, kes ise on usuta ja kahitlejad!!!

Kuhu jõuame nii, tahaksime küsida nende ilusate rektorikõnede puhul, mida oleme kuulnud sügifestel immatrikulatsioonidel?!

— — — — —

Alga! On wale kõik, tühi lora, mis siin kokkujampsitud! — Kõik, suur ning väike, wana ja noor — ülikoolidesse, konserwatooriumeisse, kunstikoolesse. Õppigem usinaste pähe ja rihastage oma mõistust puuniasõdadega, eriti ladina ja kreeka

autoreid tuleb hästi mõista (sest ei ole kaugel aeg, mil ei aita Filosoofiateaduskonnas enam ühest semestrist, et jõuda selgusele, miks Thukididesel on küsil kirjutatud a ja mitte o)! Mõistke heliredeleil käia ja tunde wärwisegamist (teie wärwipimedad!) Lisaks, tutwuge ka natuke minewikus — arhiwitolmus, koltunud paberite hulgas! Siis oleme kõik doktorid ja diplomeeritud ning . . . Uga loomine? . . . Lubage küsida! . . . Tühja kah! . . . Siis ütleb meie papagoiloojika ja mõistus, et teeme ajalugu armsale Eesti rahwale, laulame kui Schaljapin ja maalime kui Rembrandt. — Ei, mingit wästurääkimist! — Kui meie ešwanemad, osawalt suigutatud hüpnootsunne, on harjunud uskuma ja sõnakuulelikud olema, kuidas tohiksime meie, noored, mõelda teisiti!!!

Nii siis edasi selles näiwas edus! Ikka kirjutame, räägime ja tuubime teadust! Iga kolmas kodanik võib lähemas tulewikus kanda doktoridiploomi oma moodsa kuue nõõpaugus, mis kindlasti näitab meie seisimist ülitõrgel kultuuritajemel!

Ent — pessimism tungib ikka enam ja enam jookswahaigusena luusse ja lihasse, teeb valu ning määrab meid väljasuremisele!

Meil puudub Elukandja, jumalik süda — Tunne!

Oleme välispidi toredas hiilguses, ostame orienteeruda ja žongleerida peadpööritava osavusega loogika keerdküsimusis, süllogismide rägastikus, aga — elada ei oska, elada ei suuda!...

Suunitaw oleks teha statistikat (tavalises ankeedi korras), kui palju on meil häwinenud ja veel häwinemas puhtateadusega tegelewaid noori, ärksaid loowaid waimu, keda sunnitud minema wastollu oma isiklike töökspidamiste ja weenetega, mis wiinud neid noori hingeliselt kottuwarisemisele ja pettumusile — elust ja Eesti asjast.

Neid on olnud ja on praegugi. Seame mitmeidki, kes lahkunud me ülikoolist sääl walitsewa wõõrapärase doktrinäärsuse ja dogmalikuse tõttu.

Näiteks, filosoofia teaduskonnas, kust paakisid tulema me Eesti paremaid ideolooge, rahwusliku aate kandjaid ja noorsoo kaswatajaid, walitseb jes suhtes päris sihita kobamine, mille muuga seletada sedagi kurba tõttasja, et mees, kes meie rikkale kogemuste salwele — wanawarale kõige lähemal, mürgitab selle tähtsama teaduskonna õhku labasustega.

Kas teab härra Voorits midagi Saksa ja Wene noorsoo kaswatusest? Kuidas sääl minewikku ja päris müütilisi kangelasi seatakse kaasajale eeskujuks, lihtsalt, et sütitada rahwuslikku waimustust ja õhu-

tada kõlblatele tegudele ja kalliks pidada, kõik mis on oma! —

Mäletavasti kuskil on keegi sakslane tähendanud, et nemad efsisteerivad just tänu oma waimufangelastele, loowale waimule. Sõjad on aidanud seda loomingut häwitada, kateedrilistujad aga häwingust järelejäänut pisiku konserveerida ja lappida.

Õhtu-Euroopa sammub praegu oma waimuelu konserveerimise ja ratsionaliseerimise teed. — Juba Platon ja Aristoteles, Thales ja Anaxagoras ütlesid kõik. Nüüd aga ülistatakse kõike labastamist ja rõwedusi, et aga olla moodne ja kiiremini läbi põleda.

1922 a. sügisnumber „Aleg“ tsiteerib kellegi L.-Euroopa elu-olu tundja mõtteid. — „... See waimuelu ratsionaliseerimine, mõistusega leitud argipäewa realism, pole mitte ainult waimuluule ja tundeloomingu, waid ka armuluule surmanud. Ei tea, kes siin kõige suuremat wastutust kannab, kas lääne sotsiaalpolitika, lääne eetika süsteemide walgus ehk kogu see supp, mida oleme teetnud oma „kõrgemate elumõtete“ wirrwarriis, kus kätkest algades on meid õpetatud vähem inimene olla elus, kui surmas, — vähem isamaalane olla kui sõjalane“.

„Ari ja raha wahib siin igast urlast wastu. Wineline jõukus on mõõduandew, ostetakse ja pakutakse ennaft müüa . . . ja laubaotsijaid on palju“.

Siin peitub ka meie pessimismi juur,
siit oleme omandanud ka oma elupõlgava ilma-
waate, alatise norutamise- ja wirisemisewaimu. Kas
teeme seda edasi, hoolimata hädahüst — rahvus-
likust hukkumisest? Ma rõhutan just rahvuslikust,
sest **rahvus on ju hulga orgaanilisem üksus**
kui riik.

— — — — —

Uinult tubli rahwuslane võib olla hää maa-
ilmakodanik.

— — — — —

Edasi! Uus Eesti on ärkamas!

— — — — —

Me tahame aga rahus minna edasi ja luues
väärtusi, kaunistada oma koda ja hoolitseda enda
ja omaste igapäewase leiva, kehakatte ja waimu-
toidu eest.

— — — — —

Uus Eesti ei pea olema mitte enam wõõra
mõistuse oril! — Me tahame jääda wabaks, loo-
waks rahwaks, teades et oleme seda aga waid siis,
kui meie austame endis seda omapärast tundeilma.

Meie ei taha kauem olla selgrootud müüda-
wad olemused ja mängida rahwuswahelise lõbu-
naise osa!

Loodame, kõik ärksad wanad ja noored, et tu-
leb tund, kus uus luud roogib meie koad puhtaks
katsipidi mõtlejaist ja kõhklejaist!

**Nus waim asugu meie kodadesse ja pe-
letagu kangele, ühes loojenewa päikesega,
meist selle pessimismi, elutüdimuse ja wiri-
seja waimu!**

— — — — —

**Wabadusõja tundeloomingus walminud Eesti
riiklus ja rippumatus kohustab!**

— — — — —

**Elagu Eesti mõte ja Nus Soow Waim
me riiklikus ülesehitawas töös!**

— — — — —

**Meie tulewik on loomingus, sest loomingus
on elu!**

— — — — —

**Lahti järelesõrkimisest Öhtu-Euroopale ja meie
läheneeme oma hõimudele ja nende elurõõmule ja
elujõule!**

— — — — —

Elagu Soome-Ungari liikumine!

— — — — —

Elagu Turanismi idee!

—————